DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

14. juli 2005 *

I sag C-386/03,

angående et traktatbrudssøgsmål i henhold til artikel 226 EF, anlagt den 12. september 2003,

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved M. Huttunen og M. Niejahr, som befuldmægtigede, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Forbundsrepublikken Tyskland ved W.-D. Plessing og A. Tiemann, som befuldmægtigede,

sagsøgt,

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C.W.A. Timmermans, og dommerne R. Silva de Lapuerta (refererende dommer), C. Gulmann, R. Schintgen og J. Klučka,

generaladvokat: P. Léger
justitssekretær: ekspeditionssekretær M.-F. Contet,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 17. februar 2005,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af parterne,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 26. maj 2005,

afsagt følgende

Dom

1 Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har nedlagt påstand om, at Domstolen fastslår, at Forbundsrepublikken Tyskland ved at fastsætte foranstaltninger, der er i strid med artikel 16 og 18 i Rådets direktiv 96/67/EF af 15. oktober 1996 om adgang til ground handling-markedet i Fællesskabets lufthavne (EFT L 272, s. 36), i § 8, stk. 2, og § 9, stk. 3, i bekendtgørelse om ground handling-ydelser i lufthavne (Verordnung über Bodenabfertigungsdienste auf Flugplätzen) af 10. december 1997 (BGBl. 1997 I, s. 2885, herefter »BADV«) har tilsidesat de forpligtelser, der påhviler den i medfør af direktivet.

Retsforskrifter

Fællesskabsbestemmelser

2 Direktiv 96/67 indfører en ordning for gradvis åbning af ground handling-markedet i Fællesskabets luftavne.

3 Direktivets artikel 16 og 18 indeholder bestemmelser om henholdsvis adgang til lufthavnsanlæggene og om socialbeskyttelse og miljøhensyn. Disse artikler har følgende ordlyd:

»*Artikel 16*

Adgang til anlæg

1. Medlemsstaterne træffer de nødvendige foranstaltninger for at sikre leverandører af tjenesteydelser og brugere, som ønsker at udføre egen-handling, adgang til lufthavnsanlæggene, i det omfang denne adgang er nødvendig for udøvelsen af deres virksomhed. Hvis forvaltningsorganet eller efter omstændighederne den offentlige myndighed eller et andet organ, hvorunder det sorterer, stiller betingelser for en sådan adgang, skal disse være relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende.

2. Den disponible ground handling-plads i lufthavnen skal på grundlag af regler og kriterier, der er relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende, fordeles mellem de forskellige leverandører af tjenesteydelser og de forskellige brugere, der udfører egen-handling, herunder nytilkomne, i det omfang det er nødvendigt for, at de kan udøve deres rettigheder, og for at sikre reel og loyal konkurrence.

3. Skal der betales for adgang til lufthavnsanlæggene, fastsættes dette vederlag på grundlag af relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende kriterier.

[...]

Artikel 18

Social beskyttelse og miljøhensyn

Med forbehold af anvendelsen af bestemmelserne i dette direktiv og under hensyn til de øvrige bestemmelser i fællesskabsretten kan medlemsstaterne træffe de nødvendige foranstaltninger for at beskytte arbejdstagernes rettigheder og tilgodese miljøhensyn.«

4 Rådets direktiv 2001/23/EF af 12. marts 2001 om tilnærmelse af medlemsstaternes lovgivning om varetagelse af arbejdstagernes rettigheder i forbindelse med overførsel

af virksomheder eller bedrifter eller af dele af virksomheder eller bedrifter (EFT L 82, s. 16) kodificerer Rådets direktiv 77/187/EØF af 14. februar 1977 (EFT L 61, s. 26), som ændret ved Rådets direktiv 98/50/EF af 29. juni 1998 (EFT L 201, s. 88).

Nationale bestemmelser

5 Direktiv 96/67 blev først og fremmest gennemført i tysk ret ved lov om groundhandling-ydelser i lufthavne (Gesetz über Bodenabfertigungsdienste auf Flughäfen) af 11. november 1997 (BGBl. 1997 I, s. 2694) og ved BADV. § 8 og 9 i sidstnævnte bekendtgørelse har følgende ordlyd:

»§ 8

(1) Leverandører af tjenesteydelser og brugere af egen-handling skal opfylde »betingelserne for præstation af ground handling-ydelser« [...]. I de tilfælde, der er omfattet af § 3, stk. 2-5, har disse betingelser baggrund i udbudsreglerne og udvælgelsesproceduren i overensstemmelse med § 7.

(2) Lufthavnsforvaltningsorganet kan stille krav om, at en leverandør af tjenesteydelser eller en bruger af egen-handling overtager arbejdstagere afhængig af de ground handling-ydelser, som er afgivet til denne. Disse ansatte udvælges på baggrund af relevante kriterier, særligt den aktivitet, som de udøver. § 9, stk. 3, 3. punktum, finder anvendelse med forbehold af artikel 613a i den borgerlige lovbog.

(3) Ud over stk. 1 og 2 kan luftfartsmyndighederne underlægge præstationen af ground handling-ydelser overholdelsen af udbudsbetingelser eller tekniske specifikationer. Disse betingelser eller specifikationer udarbejdes efter forudgående konsultationer med brugerudvalget.

(4) De af stk. 1-3 omfattede betingelser, kriterier, udbudsbetingelser samt tekniske specifikationer udarbejdes og anvendes på grundlag af relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende kriterier. De meddeles på forhånd af forvaltningsorganet.

§ 9

(1) Lufthavsforvaltningsorganet og yderen af ground handling-ydelser eller brugeren af egen-handling er forpligtede til at indgå en kontrakt om brugen af den fornødne og disponible del af lufthavnen og lufthavnsanlæggene, om det vederlag til forvaltningsorganet, der skal betales i medfør af denne bekendtgørelse, samt om de betingelser, som yderne af ground handling-ydelser og brugerne af egen-handling skal opfylde i medfør af § 8.

(2) Lufthavnsforvaltningsorganet skal sikre, at de af denne bekendtgørelse omfattede leverandører af tjenesteydelser og brugere ikke uberettiget hindres i at få adgang til lufthavnsanlæggene, i det omfang denne adgang er nødvendig for at udøve deres aktiviteter. Hvis forvaltningsorganet underlægger denne adgang betingelser, skal disse være relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende.

(3) Lufthavnsforvaltningsorganet har ret til at kræve, at leverandører af tjenesteydelser og brugerne af egen-handling betaler et vederlag for adgang, tilrådighedsstillelse og benyttelsen af disse anlæg. Størrelsen af dette vederlag fastsættes efter udtalelse fra brugerudvalget på grundlag af relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende kriterier. Forvaltningsorganet kan ved fastlæggelsen af størrelsen af dette vederlag tage hensyn til et passende beløb for de nødvendige udgifter, som følger af, at leverandørerne af ground handling-ydelserne eller brugerne af egenhandling overtager ground handling-ydelser, særligt de udgifter, der er affødt af, at arbejdstagerne ikke genansættes.«

6 Artikel 613a i den tyske borgerlige lovbog (Bürgerliches Gesetzbuch), som er nævnt i BADV's § 8, stk. 2, har følgende ordlyd:

»(1) De rettigheder og pligter, der følger af de arbejdsforhold, der foreligger på datoen for overdragelsen af en virksomhed eller en del heraf ved en retshandel, overføres ved denne overdragelse til erhververen. Når disse rettigheder og pligter er fastlagt ved en kollektiv overenskomst eller en virksomhedsaftale, udgør de en integrerende del af arbejdsforholdet mellem den nye arbejdsgiver og arbejdstageren, og kan ikke ændres til skade for sidstnævnte i en periode på 12 måneder efter tidspunktet for overdragelsen. Andet punktum finder ikke anvendelse, når rettighederne og pligterne for den nye arbejdsgivers vedkommende fastsættes ved en anden kollektiv overenskomst eller en anden virksomhedsaftale. Inden udløbet af den i andet punktum fastsatte periode kan rettighederne og pligterne ændres, når den kollektive overenskomst eller virksomhedsaftalen ikke længere er gældende, eller når der ikke foreligger en gensidig aftaledækning inden for rammerne af en anden kollektiv overenskomst, hvis anvendelse den nye arbejdsgiver og arbejdstageren har indgået aftale om.

(2) Den forhenværende og den nye arbejdsgiver er solidarisk ansvarlige for de af stk. 1 omfattede pligter, når de er opstået inden tidspunktet for overdragelsen og

forfalder til opfyldelse inden udløbet af en periode på 12 måneder efter dette tidspunkt. Når disse pligter forfalder til opfyldelse efter overdragelsen, holdes den forhenværende arbejdsgiver kun forholdsmæssigt ansvarlig for den del af deres referenceperiode, som var udløbet på tidspunktet for overdragelsen.

[...]«

Den administrative procedure

7 Kommissionen fandt efter en undersøgelse af den tyske lovgivning, at der ved denne ikke var foretaget en korrekt gennemførelse i intern ret af artikel 16 og 18 i direktiv 96/67. Den fremsendte derfor den 28. februar 2000 en åbningsskrivelse til Forbundsrepublikken Tyskland og opfordrede medlemsstaten til at fremkomme med bemærkninger.

8 I svarskrivelse af 16. maj 2000 bestred Forbundsrepublikken Tyskland det påtalte traktatbrud.

9 Da Kommissionen ikke var overbevist om den fremlagte forklaring, fremsendte den ved skrivelse af 21. marts 2002 en begrundet udtalelse til medlemsstaten, hvori den opfordrede denne til at træffe de nødvendige foranstaltninger for at opfylde de forpligtelser, der følger af nævnte direktiv, inden for en frist på to måneder fra udtalelsens meddelelse.

10 Da det svar, som blev afgivet på den begrundede udtalelse, blev anset for at være utilstrækkelig, har Kommissionen anlagt denne sag.

Om søgsmålet

Parternes argumenter

11 Kommissionen har anført, at de foranstaltninger, der træffes inden for rammerne af den beføjelse, der er tillagt medlemsstaterne ved artikel 18 i direktiv 96/67, ikke må være i modstrid med den gradvise gennemførelse af fri adgang til ground handling-markedet, som er omfattet af samme direktivs artikel 6 og 7. Følgelig må de nationale foranstaltninger, der træffes med henblik på at regulere beskæftigelsesbetingelserne på dette område, hverken forskelsbehandle leverandører af tjenesteydelser og brugerne af egen-handling eller fordreje konkurrencen mellem disse.

12 Kommissionen har fundet, at den tyske lovgivning ikke opfylder disse krav, da den sondrer mellem dels lufthavnens forvaltningsorgan, dels de andre leverandører af tjenesteydelser og brugere af egen-handling, og den udgør dermed en hindring for de sidstnævnte gruppers adgang til markedet samt fordrejer konkurrencen mellem de forskellige kategorier af erhvervsdrivende. Forvaltningsorganet har således beføjelse til — fuldstændigt eller i det mindste delvist — på de nye erhvervsdrivende at overvælte de omkostninger, der vedrører arbejdstagerne, som forvaltningsorganet ikke længere kan beskæftige på grund af tabet af markedsandele, der er en følge af liberaliseringsprocessen.

13 Kommissionen har anført, at de generelle beskyttelsesforanstaltninger, som medlemsstaterne har truffet med henblik på at gennemføre direktiv 2001/23, også finder anvendelse i ground handling-sektoren. Som følge heraf overføres de rettigheder og pligter, som for overdrageren følger af en arbejdskontrakt eller et arbejdsforhold, der foreligger på datoen for den pågældende overførsel, af denne grund til erhververen, når åbningen af et groundhandling-marked efter direktiv 96/67 fører til en overførsel af en virksomhed efter artikel 1, stk. 1, i direktiv 2001/23.

14 Kommissionen har understreget, at foranstaltningerne i BADV's § 8, stk. 2, og § 9, stk. 3, i de tilfælde, der ikke er omfattet af direktiv 2001/23, indebærer en forskelsbehandling mellem på den ene side forvaltningsorganet og på den anden side de andre leverandører af tjenesteydelser og brugere af egen-handling for så vidt angår de sociale udgifter, når groundhandling-ydelser overføres.

15 Kommissionen har også bemærket, at muligheden for at overvælte visse sociale udgifter efter BADV's § 9, stk. 3, ikke kan begrundes efter artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67. Nok giver sidstnævnte bestemmelse forvaltningsorganet beføjelse til at opkræve et vederlag fra de andre leverandører af tjenesteydelser og brugere af egen-handling for adgang til lufthavnsanlæggene. Størrelsen af dette vederlag skal imidlertid fastsættes efter relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende kriterier.

16 Kommissionen har gjort gældende, at udtrykket »lufthavnsanlæg«, der findes i nævnte bestemmelse, skal forstås i sammenhæng med lufthavnens infrastruktur, og at beløbet, der opkræves som vederlag, kun kan være relevant og objektivt, hvis det er baseret på de omkostninger, der er afholdt af lufthavnsforvaltningsorganet for at sikre, at andre leverandører af tjenesteydelser og brugere af egen-handling har adgang til den pågældende infrastruktur. Som følge heraf indgår de udgifter, som forvaltningsorganet må bære på grund af, at arbejdstagerne ikke overtages, ikke blandt de udgifter, der medregnes ved fastsættelsen af det i artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67 omhandlede vederlag.

17 Den tyske regering har bemærket, at princippet i BADV's § 8, stk. 2, hvorved der lægges op til en forhandling mellem forvaltningsorganet og en ny erhvervsdrivende, består i en ordning, der så vidt muligt søger at bevare ansættelseskontrakter, når

aktiviteten overdrages. Ifølge denne ordning bør en ny erhvervsdrivende, der for egen eller tredjemands regning ønsker at levere tjenesteydelser vedrørende ground handling, søge enighed med forvaltningsorganet med henblik på at sikre arbejdstagernes rettigheder. Det er kun i den situation, hvor dette organ har krævet, at dets nu overskydende arbejdstagere overtages, og hvor den nye erhvervsdrivende har afvist dette, at nævnte organ er berettiget til at fordele de sociale udgifter, som følger heraf, mellem samtlige leverandører af tjenesteydelser på det pågældende marked.

18 Den tyske regering har anført, at BADV's § 8, stk. 2, sammenholdt med § 9, stk. 3, såvel som den heraf følgende mulighed for at fordele de sociale udgifter, der er foranlediget af afskedigelsen af arbejdstagere, ligeligt mellem leverandørerne af groundhandling-ydelser, er bestemmelser om social beskyttelse, som ikke overskrider den ramme, som er fastsat i artikel 18 i direktiv 96/67.

19 Den tyske regering har præciseret, at for så vidt overdragelsen af aktiviteter, arbejdstagere og andre elementer fra forvaltningsorganet til en ny erhvervsdrivende inden for rammerne af liberaliseringen af ground handling-ydelser udgør et led i en virksomhedsoverførsel, har bestemmelserne i direktiv 2001/23 under alle omstændigheder forrang. I øvrigt er BADV's § 8, stk. 2, og § 9, stk. 3, i de tilfælde, der ikke er omfattet af direktivets anvendelsesområde, ifølge den tyske regering i overensstemmelse med proportionalitetsprincippet, da de skal skabe en rimelig balance mellem beskyttelsen af arbejdstagere og formålet om liberalisering af de omhandlede tjenesteydelser.

20 Den tyske regering har påpeget, at BADV's § 8, stk. 2, for en ny erhvervsdrivende og forvaltningsorganet kun indeholder en forpligtelse til at indgå i forhandlinger om overtagelsen af arbejdstagere. Der er kun subsidiært, at det i bekendtgørelsen er fastsat, at forvaltningsorganet forholdsmæssigt mellem de erhvervsdrivende kan

fordele de sociale omkostninger, der følger af liberaliseringen og en afvisning af at overtage arbejdstagere, på grundlag af relevante, objektive, gennemsigtige og ikke-diskriminerende kriterier.

21 Endelig er det den tyske regerings opfattelse, at artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67 ikke er til hinder for de omtvistede nationale bestemmelser, da det drejer sig om en bestemmelse, som regulerer forvaltningsorganets ret til at kræve et vederlag som modydelse for adgangen til dettes anlæg. BADV's § 9, stk. 3, begrænser sig ifølge den tyske regering ikke til en adgang til lufthavnsanlæggene, men den udgør et incitament for markedets nye erhvervsdrivende til at forhandle betingelserne for overtagelsen af den pågældende aktivitet med forvaltningsorganet under hensyntagen til arbejdstagernes interesser.

22 I denne henseende har den tyske regering gjort gældende, at den omtvistede tyske lovgivning ikke udgør en gennemførelse af artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67, men at den har grundlag i samme direktivs artikel 18.

Domstolens bemærkninger

Sagens genstand

23 Indledningsvis skal det bemærkes, at genstanden for nærværende sag er spørgsmålet, om den omtvistede tyske lovgivning er forenelig med artikel 16 og artikel 18 i direktiv 96/67, alene i de tilfælde, som ikke er omfattet af direktiv 2001/23. Som det således fremgår af argumentationen for Domstolen, er parterne

dels enige i, at direktiv 2001/23 finder anvendelse på overførsler, der gennemføres i ground handling-sektoren, dels i, at de rettigheder og pligter, der følger af sidstnævnte direktiv, finder fuld anvendelse, hver gang en åbning af markedet inden for denne sektor fører til en overførsel i den forstand, som er omfattet af samme direktivs artikel 1, stk. 1.

24 For så vidt angår den omtvistede nationale lovgivning er det endvidere ubestridt, at dens anvendelsesområde er større end anvendelsesområdet for direktiv 2001/23, og at den vedrører alle tilfælde, hvori en aktivitetssektor opgives af lufthavnsforvaltningsorganet til fordel for en ny erhvervsdrivende. Det skal herefter fastslås, om BADV's § 8, stk. 2, og § 9, stk. 3, er forenelige med artikel 16 og 18 i direktiv 96/67.

Klagepunktet om pligten til at overtage arbejdstagere

25 Kommissionens klagepunkt vedrører BADV's § 8, stk. 2, ifølge hvilken lufthavnsforvaltningsorganet kan kræve, at en leverandør af tjenesteydelser eller en bruger, der udøver egenhandling, overtager arbejdstagere i forhold til de ground handling-ydelser, som afgives til ham.

26 I denne henseende skal det bemærkes, at selv om den tyske regerings påstand om, at denne bestemmelse ikke indeholder nogen ubetinget pligt til at overtage arbejdstagere i alle de tilfælde, der vedrører åbningen af ground handling-markedet for nye tjenesteydere og brugere, måtte være rigtig, forholder det sig ikke desto mindre således, at selve denne bestemmelses eksistens gør det muligt for lufthavnsforvaltningsorganer i Tyskland at lægge et vist pres på virksomheder eller brugere, der ønsker at komme ind på dette marked, ved at opfordre dem til at overtage arbejdstagere inden for området for ground handling-ydelser.

27 En sådan bestemmelse kan derfor gøre det mere bekosteligt for nye tjenesteydere at få adgang til den pågældende sektor og stille disse ugunstigt i forhold til allerede etablerede virksomheder.

28 Med hensyn til spørgsmålet, om en sådan bestemmelse kan være berettiget i medfør af artikel 18 i direktiv 96/67, skal det bemærkes, at Domstolen har fastslået, at selv om medlemsstaterne fortsat har beføjelse til at sikre et passende socialt beskyttelsesniveau for de ansatte i de virksomheder, der leverer ground handling-ydelser, gælder det ikke desto mindre, at denne kompetence ikke omfatter en ubegrænset lovgivningskompetence, og at den skal udøves på en sådan måde, at den effektive virkning af nævnte direktiv og de formål, det forfølger, ikke skades (jf. dom af 9.12.2004, sag C-460/02, Kommissionen mod Italien, Sml. I, s. 11547, præmis 31 og 32).

29 For så vidt angår den omhandlede nationale lovgivning skal det bemærkes, at den rationelle udnyttelse af infrastrukturen i lufthavne og nedsættelsen af omkostningerne til de pågældende ydelser for brugerne risikerer at blive bragt i fare som følge af lovgivningens økonomiske virkninger, hvilket bringer åbningen af markedet for ground handling-ydelser i fare, hvorved den effektive virkning af direktiv 96/67 skades (jf. dommen i sagen Kommissionen mod Italien, præmis 33 og 34).

30 Som følge heraf kan BADV's § 8, stk. 2, ikke anses for at være forenelig med de beføjelser, der er tillagt medlemsstaterne i henhold til artikel 18 i direktiv 96/67.

31 Det følger af det anførte, at klagepunktet om pligten til at overtage arbejdstagere kan tages til følge.

Klagepunktet om de nærmere regler for vederlaget for adgang til, tilrådighedsstillelse og benyttelsen af lufthavnsanlæggene

32 Kommissionens klagepunkt vedrører BADV's § 9, stk. 3, som har til formål at fastsætte de nærmere regler for det vederlag, som forvaltningsorganet kan kræve af tjenesteyderne og de brugere, der udøver egen handling, for adgang til, tilrådighedsstillelse og benyttelsen af disse anlæg.

33 Det skal bemærkes, at denne bestemmelse udgør det retsgrundlag, der gør det muligt for forvaltningsorganet at pålægge de ovennævnte erhvervsdrivende visse økonomiske byrder.

34 Med hensyn til spørgsmålet, om muligheden for at kræve et vederlag er forenelig med direktiv 96/67, skal det bemærkes, at Domstolen har fastslået, at henvisningen til anlæg åbenbart vedrører de infrastrukturer og udstyr, som lufthavnen stiller til rådighed (jf. dom af 16.10.2003, sag C-363/01, Flughafen Hannover-Langenhagen, Sml. I, s. 11893, præmis 40).

35 Derudover har Domstolen præciseret, at lufthavnens forvaltningsorgans mulighed for at opkræve et markedsadgangsvederlag ud over et vederlag for brugen af lufthavnsanlæggene ikke ville lette adgangen til det berørte marked, men endda direkte ville modarbejde målet om at mindske luftfartsselskabernes driftsomkostninger og i visse tilfælde føre til en forhøjelse af disse omkostninger (jf. Flughafen Hannover-Langenhagen-dommen, præmis 44).

36 Det følger af disse betragtninger, at det pågældende vederlag efter sin størrelse skal udgøre en modydelse, der nøjagtig svarer til benyttelsen af lufthavnsanlæggene, og skal fastsættes i overensstemmelse med kriterierne, der er angivet i artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67, og under hensyn til det berørte lufthavnsforvaltningsorgans interesse i at opnå fortjeneste for brug af lufthavnsanlæggene (jf. Flughafen Hannover-Langenhagen-dommen, præmis 62).

37 I denne sag er det imidlertid i den nationale lovgivning fastsat, at en del af vederlaget kan bruges til at kompensere for de omkostninger, der følger af, at arbejdstagere ikke overtages ved åbningen af et ground handling-marked.

38 Som generaladvokaten med rette har anført i punkt 69 i forslaget til afgørelse, viser tilstedeværelsen af dette forhold, at det i tysk ret fastsatte vederlag går ud over den ramme, inden for hvilken fællesskabslovgiver havde forestillet sig det, dvs. udelukkende som en modydelse for, at leverandørerne af tjenesteydelser eller de brugere, der udfører egen-handling, benytter lufthavnsanlæggene.

39 Udgifterne, der følger af, at arbejdstagerne ikke overtages, er ikke på nogen måde forbundet med de omkostninger, der er affødt af lufthavnsforvaltningsorganets tilrådighedsstillelse af anlæggene. Udgifterne kan derfor ikke anses for at være blandt de kriterier, der er opstillet i artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67.

40 Hvad i øvrigt angår den tyske regerings argument om, at BADV's § 9, stk. 3, ikke tilsigter at gennemføre artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67, men at bestemmelsen som helhed er forenelig med direktivets artikel 18, er det tilstrækkeligt at fastslå, at den nævnte artikel i BADV fastsætter et vederlag for adgangen til, tilrådighedsstillelsen af

og benyttelsen af lufthavnsanlæggene, hvorimod artikel 16, stk. 3, i direktiv 96/67 netop sigter til det tilfælde, hvor der opkræves et vederlag for adgang til de nævnte anlæg. Under disse omstændigheder kan den tyske regerings argument ikke tages til følge.

41 Med hensyn til det samme argument fra den tyske regering skal det for fuldstændighedens skyld tilføjes, at en økonomisk byrde — som generaladvokaten med rette har anført i punkt 50 og 51 i forslaget til afgørelse — som et lufthavnsforvaltningsorgan kan pålægge nye erhvervsdrivende på grund af, at arbejdstagere ikke overtages ved tildelingen af en kontrakt om ground handling, udgør en økonomisk fordel til gavn for dette organ, og at formålet hermed er at varetage interesser, som ikke er omfattet af dem, som er anført i artikel 18 i direktiv 96/67.

42 Klagepunktet om tilsidesættelse af artikel 16 i direktiv 96/67 er følgelig også begrundet.

43 Det følger af det ovenfor anførte, at Kommissionens påstand i det hele skal anses for begrundet.

44 Som følge heraf skal det fastslås, at Forbundsrepublikken Tyskland ved at træffe foranstaltninger i strid med artikel 16 og 18 i direktiv 96/67 inden for rammerne af BADV's § 8, stk. 2, og § 9, stk. 3, har tilsidesat de forpligtelser, der påhviler den i medfør af nævnte direktiv.

Sagens omkostninger

45 I henhold til ordlyden af artikel 69, stk. 2, i Domstolens procesreglement pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen har nedlagt påstand om, at Forbundsrepublikken Tyskland tilpligtes at betale sagens omkostninger, og denne har tabt sagen, bør det pålægges Forbundsrepublikken Tyskland at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Anden Afdeling):

1) **Forbundsrepublikken Tyskland har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til Rådets direktiv 96/67/EF af 15. oktober 1996 om adgang til ground handling-markedet i Fællesskabets lufthavne, idet den inden for rammerne af § 8, stk. 2, og § 9, stk. 3, i bekendtgørelse om ground handling-ydelser i lufthavne (Verordnung über Bodenabfertigungsdienste auf Flugplätzen) af 10. december 1997 har truffet foranstaltninger i strid med direktivets artikel 16 og 18.**

2) **Forbundsrepublikken Tyskland betaler sagens omkostninger.**

Underskrifter